

Sylwia Chutnik

Instytut Kultury Polskiej

Wydział Polonistyki

Uniwersytet Warszawski

Codziennosc Warszawy w latach 1954-1955

Zmysly, ciało, obyczaje

Rozprawa ma celu zbadanie zycia codziennego mieszkanców Warszawa w latach 1954 - 1955 z perspektywy antropologicznej.

Wybór tych dat podyktowany został po pierwsze przez literaturę, po drugie przez próbę odtworzenia czasu przed zmianami politycznymi i społecznymi. Jeśli chodzi o inspiracje płynące z książek: to oczywiście – chociaż nie jedynie - Tyrmand i jego *Dziennik* z 1954 roku oraz powieść *Zły*, którą pisał właśnie w tych latach i która stanowi jeden z najbardziej wyczerpujących opisów połowy lat pięćdziesiątych w stolicy. Chodzi również o uchwycenie czasów „tuż przed” zmianą polityczną i odwilżą październikową 1956 roku oraz ich konsekwencjami społecznymi i kulturowymi. Jak wyglądała perspektywa zmiany i co ją zapowiadało? Gdzie można szukać tych oznak i czy współcześnie odbieramy je jako coś znajomego? I przede wszystkim: co zostało w Warszawie z lat pięćdziesiątych, oprócz centralnie umieszczonych realizacji architektonicznych, takich jak MDM, Pałac Kultury i Nauki czy Muranów. Ważnym elementem jest również prześledzenie, jak mieszkańcy radzili sobie na co dzień i jakie przyjmowali strategie względem codzienności.

Źródła mówiące o życiu w Warszawie w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych stają się jednym z tropów zbliżających do uchwycenia i opisanie fenomenu odradzającej się po wojnie stolicy na tle przemian polityczno-społecznych, a także zanalizowania ich między innymi pod kątem obyczajowym. Stąd zarówno prace Rocha Sulimy czy Michela de Certeau w kontekście codzienności, jak badania Małgorzaty Szpakowskiej nad samowiedzą i obyczajowością, czy analiza kobiet i komunizmu Małgorzaty Fidelis i Natalii Jarskiej stanowią ważny kontekst pracy.

Interpretacja codzienności połowy lat pięćdziesiątych w Warszawie opiera się na analizie źródeł prasowych, zapisów osobistych, literatury i poezji oraz innych dzieł kultury oraz fotografii i plakatów. W zależności od potrzeb są one analizowane z użyciem różnych aparatów badawczych.

Dla odtworzenia codzienności autorka sięga również po listy ukazujące się w prasie codziennej, diarystykę oraz inne teksty pisane przez mieszkańców. Ważnym będzie uchwycenie praktyk kulturowych, które, jak pisał Pierre Bourdieu, stają się z czasem nieuchwytnie, a bywają często nieprzewidywalne, jednostkowe i dysharmonijne.

Partie analityczne doktoratu poprzedza wprowadzenie metodologiczne wyjaśniające zarazem cel pracy oraz jej najważniejsze obszary.

W pierwszym rozdziale mowa jest o socrealistycznych założeniach architektonicznych na tle powojennego pejzażu gruzu i ruin. Pojawiają się interpretacje takiego pejzażu w oparciu o terminy „społeczeństwa zgruzowanego” autorstwa Marcina Zaremby i „zgruzowstałego” Władysława Broniewskiego. Analizowane są przykłady konkretnych założeń urbanistycznych i architektonicznych realizowanych bądź rozbudowanych w okresie badanym. Są to Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa, Pałac Kultury i Nauki oraz osiedle Muranów.

W drugim rozdziale analizie poddane zostają zmysły odbierające miasto, w szczególności audiosfera Warszawy w oparciu o pojęcie pejzażu dźwiękowego R. Murraya Shafera. Opisywane są zarówno dźwięki zewnętrzne ulicy, gwar przechodniów oraz megafony, jak i dźwięki wewnętrzne w mieszkaniach i zamkniętych przestrzeniach, na przykład radio, rozmowy. Analizie poddawane są również piosenki i pieśni masowe. Oddzielną część rozdziału stanowi opis ciszy miasta w chwilach szczególnych.

Trzeci rozdział dotyczy sytuacji kobiet w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. Autorka zajmuje się badaniem równouprawnienia w kontekście przepisów i pracy oraz kwestii macierzyństwa. Dalej analizowane są obrazy ciała kobiety i mężczyzny w sztuce socrealistycznej i innych przedstawieniach (rzeźby, ikonografia, zdjęcia, poradniki). Wreszcie V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów interpretowany jest jako punkt zwrotny w „karnawale poststalinowskim” i moment zmiany postrzegania ciała w realnym socjalizmie.

Rozdział czwarty dotyczy obyczajowości i określenia typów charakterystycznych Warszawy w latach pięćdziesiątych. Opisuje zjawisko chuliganerii, „kociaków” i bikiniarzy oraz bywania w lokalach i kawiarniach i obyczajowości.

Sylvie Chubil